

Het Polenprivilege van Norbertus, 4 juni 1133

SUMMARIVM

*Die 4 iunii 1133, ex parte S.P. Innocentii II, S. Norberto concessum fuit privilegium insigne, vi cuius ipsi, qua archiepiscopo Magdeburgensi, deinceps competit cura pastoralis in regiones Poloniae. Occasione pro-
lusionis vere praeclarae pronuntiatae in universitate Bonnensi a prof.
H. Beumann (Marburg/L.) et publici iuris factae a. 1971, nonnullae
proferuntur animadversiones positivo-criticae. (J.B.V.).*

In 1971 werd de tekst gepubliceerd van een merkwaardige voordracht, die Helmut Beumann (Marburg/L.) hield aan de Friedrich-Wilhelms-Universität te Bonn ¹⁾. Het was niet zijn opzet het schisma van 1130 als zodanig te behandelen, doch wel een parallel te trekken tussen de twee bullen die Innocentius II te Rome verleende, nl. op 27 mei 1133 voor aartsbisschop Adalbero van Hamburg-Bremen en op de kroningsdag, 4 juni 1133, voor de aartsbisschop van Maagden-

¹⁾ H. BEUMANN, *Das päpstliche Schisma von 1130, Lothar III. und die Metropolitanrechte von Magdeburg und Hamburg-Bremen in Polen und Dänemark*, in *Deutsche Ost-siedlung im Mittelalter und Neuzeit. Studien zum Deutschtum im Osten*, 8, Keulen, Wenen, 1971, blz. 20-43. Reeds eerder had H. Beumann deze kwestie bestudeerd, nl. in het artikel : *Urkundenstudien zur Deutschen Ostpolitik unter Otto III.*, in *Archiv für Diplomatik*, 1955, II, blz. 163-177 : *Die ältesten Papsturkunden für das Erzbistum Magdeburg und die Suffraganstellung des Bistums Posen*, waar hij stelling nam in de discussie tussen P. Kehr en A. Brackmann omtrent het ontwerp van bul dat aanleiding gaf tot het Polenprivilege. Dit ontwerp werd beschreven door W. MOELLENBERG, *Der Liber privilegiorum s. Mauricii Magdeburgensis*, in *Kritische Beiträge zur Geschichte des Mittelalters. Festschrift für Robert Holtzmann, Historische Studien, Heft 238*, Berlijn, 1933, blz. 100-102. P. KEHR, *Das Erzbistum Magdeburg und die erste Organisation der christlichen Kirche in Polen*, in *Abhandlungen der preussischen Akademie der Wissenschaften, Phil.-Hist. Klasse*, 1920, I, blz. 59, dateerde dit ontwerp tussen 1004 en 1012. H. BEUMANN, *Urkundenstudien...*, blz. 171, vóór de dood van Hildiward van Halberstadt (†995).

burg, Norbertus ²⁾). Aan Hamburg-Bremen werd heel Scandinavië onderworpen en aan Maagdenburg heel Polen. Over deze laatste bul, die we kortweg het Polenprivilege van Norbertus kunnen noemen, bestaat een zeer uitgebreide bibliografie. Om te kunnen verstaan hoe Norbertus een dergelijke bul heeft kunnen verkrijgen, waarvan H. Beumann de inhoud terecht « sensationeel » noemt (blz. 20 en 24), is het noodzakelijk de hele ontstaansgeschiedenis van de aartsbisdommen Maagdenburg en Gniezno grondig, vanuit alle archivalische en verhalende bronnen, te bestuderen. Dit gebeurde sedert vele jaren door de beste Duitse historici, zonder dat hun studies in de ordesgeschiedenis voldoende weerklank hebben gevonden. Het is onmogelijk de resultaten van de voorgaande studies over dit onderwerp hier ook maar in het kort samen te vatten ³⁾. Op gevaar af een onverstaanbare taal te spreken voor wie deze problemen niet zo fris in het geheugen heeft, moeten we ons hier beperken tot een korte beoordeling van de lezing van H. Beumann, die spijtig genoeg zonder voetnoten verscheen, zodat een gedeelte van de bewijsvoering ontbreekt.

Helmut Beumann biedt hier een zeer klare uiteenzetting over een ingewikkeld onderwerp dat niet zo gemakkelijk in een lezing te be-

²⁾ Deze bul werd zopas vermeld met een verkeerde datum door N. BACKMUND, *Gedanken zur « Vita sancti Norberti »*, in het *Gedenkboek orde van Prémontré 1121-1171*, Averbode, 1971, blz. 33 : « Schliesslich bekam Norbert was er wollte : 1131, am Tag der Kaiserkrönung Lothars erhielt er vom Papste die Bulle, die ganz Polen der Metropolitan-gewalt Magdeburgs unterstellte. War das wirklich nur zur grösseren Ehre Gottes ? » De dag der keizerskroning van Lotharius was 4 juni 1133 en de bul voor Norbertus draagt eveneens die datum. Wel had Norbertus eind november of december 1131 een bul verkregen met daarin de vermelding van Poznan onder zijn suffragaanbisdommen, maar die bul werd gegeven te Auxerre, niet te Rome. Of die bul Gods eer diende is uiteraard moeilijk te zeggen. Volgens Norbertus' opvatting waarschijnlijk wel, vermits germanisering en christianisering voor hem geen gescheiden begrippen waren en een bisschop zijn gebied diende te verdedigen. Bovendien beschouwde Norbertus Innocentius II als de rechtmatige paus en door deze bul werd diens rechtsgebied uitgebreid. In hoever er ook persoonlijke eerezucht van Norbertus in meespeelde is niet uit te maken, maar dat was in geen geval het enige motief.

³⁾ Dit Polenprivilege van Norbertus werd uitvoerig behandeld in onze onuitgegeven doctoraatsverhandeling : *Norbertus, aartsbisschop van Maagdenburg 1126-1134*, deel III, hoofdstuk XIV : *Norbertus wordt metropoliet over heel Polen*, blz. 814-837. Van de vele vroegere werken over deze bul vermelden we hier enkel de belangrijkste, nl. P. KEHR, a.c., blz. 3-68, en A. BRACKMANN, *Die Ostpolitik Ottos des Grossen*, in *Historische Zeitschrift*, 1926, CXXXIV, Heft 2, blz. 242-256 en IDEM, *Die Anfänge des polnischen Staates*, in *Sitzungsberichte der preussischen Akademie der Wissenschaften, Phil.-Hist. Klasse*, 1934, XXIX, blz. 984-1015.

handelen is. Naast de vele verhelderende verklaringen zijn er echter in deze tekst enkele beweringen waarvoor de schrijver, naar we hopen, nadere argumenten zal leveren.

Vooreerst meent H. Beumann terecht dat deze privileges moeten beschouwd worden als een ernstig gemeend plan (blz. 24). Het is zeker dat Norbert en Adalbero sedert lang naar de verwezenlijking van hun plannen streefden en het is onwaarschijnlijk dat Lotharius III, Haimerich en Innocentius II deze bullen alleen maar als een voorlopige toegeving zouden hebben beschouwd. Anderzijds schijnt H. Beumann wel te aanvaarden dat de bul voor Norbertus bedoeld zou geweest zijn als drukmiddel om in de onderhandelingen met Gniezno minstens het gebied tot aan de Oder voor Maagdenburg veilig te stellen (blz. 39). Deze hypothese, die reeds meermaals werd gesteld ⁴⁾, lijkt minder gelukkig. De bedoeling om achteraf met de verkregen gebieden te sjacheren zou men enkel aan Norbertus of aan Lotharius kunnen toeschrijven, zeker niet aan Innocentius II of Haimerich. Doch met Norbertus' doordrijvend karakter is zulk opzet moeilijk verenigbaar. Deze hypothese zou bovendien inhouden dat hij de definitieve geldingskracht van een plechtige pauselijke bul reeds van bij de verlening niet ernstig opnam. Gezien de latere toegeeflijke houding van Lotharius, kan deze laatste misschien van de aanvang af bereid geweest zijn tot onderhandelen ⁵⁾, doch hij was geen intervenient in deze bul en misschien ziet H. Beumann hem toch iets te veel als de vader van het ambitieuze Saksische plan ⁶⁾ om Polen en Scandinavië te overheersen (blz. 41).

⁴⁾ A. HAUCK, *Kirchengeschichte Deutschlands*, dl. IV, Leipzig, 1925, blz. 606 : « Im Ernste konnte die Kurie daran nicht denken. Auch Norbert wird sie nur als ein Mittel betrachtet haben, um die Anerkennung seiner Metropolitanrechte über Pommern von Gnesen zu erzwingen. »; W. SCHLESINGER, *Bemerkungen zu der sogenannten Stiftungs-urkunde des Bistums Havelberg von 946 Mai 9.*, in *Jahrbuch für die Geschichte Mittel- und Ostdeutschlands*, 1956, V, blz. 23 : « Aber verwirklichen liessen sich diese Ansichten nicht, sie waren von vornherein undurchführbar und vielleicht auch nur als Druckmittel gemeint, um wenigstens Pommern für die Magdeburger Kirchenprovinz zu retten. » Zo ook H. STOOB, *Erzbistümer und Reichsgedanke im hochmittelalterlichen Sachsen*, in *Westfälische Forschungen*, 1964, XVII, blz. 12.

⁵⁾ Aldus ook H. STOOB, *a.c.*, blz. 12 : « Für Magdeburg erwies sich bald, dass auch der Kaiser nicht ernstlich an eine Erneuerung des Primats über Polen glaubte : ging es dem Papst um Obödienz, so dem Kaiser um Lehnshoheit. Norberts Tod in 1134 hat beiden freie Hand gegeben. »

⁶⁾ Het is natuurlijk ondenkbaar dat de Sakser Lotharius met dit plan geen uitstaans zou hebben gehad. Toch lijken beide aartsbisschoppen zich veel meer dan hij in te zetten

Dat Innocentius II er voordeel in zag deze bul aan Norbertus te verlenen om Polen des te steviger onder zijn gezag te brengen en dat hij als paus van de reguliere kanunniken de activiteit van Norbertus te Maagdenburg graag wilde steunen, ligt voor de hand (blz. 27-28).

H. Beumann stelt de bul van 1131, waarin Poznan aan de Maagdenburgse suffragaanbisdommen werd toegevoegd, en die van 1133, waarin heel Polen aan Norbertus en zijn opvolgers werd onderworpen, als een *privilegium minus* en een *privilegium maius* tegenover elkaar (blz. 32). Met Poznan zou, volgens hem, enkel Lebus bedoeld zijn ⁷⁾, dat aan beide zijden van de Oder lag (blz. 38). Men kan zich echter afvragen of men te Maagdenburg zelfs in 1131 de oprichting van Gniezno in het jaar 1000 niet als onwettig beschouwde en Poznan nog als enig bisdom voor heel Polen wenste te aanzien. In dat geval zou de bul van 1311 impliciet reeds dezelfde territoriale omvang hebben als die van 1133 ⁸⁾.

voor de verwezenlijking ervan en is Lotharius de eerste om zich in 1135 op de hofdag van Merseburg tevreden te stellen met de leenheerschappij over hertog Boleslaw III van Polen voor Pommeren en Rügen. H. Stooß meende zelfs dat Lotharius nooit ernstig in de uitvoerbaarheid van dit plan geloofde, zie o.m. vorige voetnoot. Bovendien mag men niet uit het oog verliezen dat de aanspraken van Hamburg-Bremen en Maagdenburg afzonderlijk al bestonden vóór Lotharius aan de macht kwam, wat H. Beumann zelf trouwens in zijn lezing duidelijk uiteenzet. Lotharius kon dus alleen de strevingen van beide aartsbisdommen combineren tot één enkel plan om de Saksische overheersing van alle noordelijke en oostelijke gebieden veilig te stellen. Doch niets wijst er op dat hij de integrale verwezenlijking van dat plan hardnekkig zou hebben nagestreefd, terwijl Norbertus dat voor de Maagdenburgse aanspraken wel heeft gedaan, althans op het juridisch vlak.

⁷⁾ Deze interessante stellingname zou men wel graag met argumenten gestaafd zien. In de bul van 4 juni 1133 worden beide bisdommen afzonderlijk vermeld; Lebus bij de bisdommen gelegen tussen Elbe en Oder, terwijl Poznan aan de overzijde van de Oder wordt gesitueerd. Dit argument is weliswaar niet doorslaggevend, want de lijst van bisdommen in de bul van 1133 werd door P. David terecht een *crux interpretum* genoemd, zie P. DAVID, *La Pologne et l'évangélisation de la Poméranie. Études historiques et littéraires sur la Pologne médiévale*, dl. I, Parijs, 1928, blz. 61. In de Duitse literatuur over het Polenprivilege werd, voor zover wij weten, Poznan nog niet met Lebus gelijkgeschakeld. Wel schijnt H. Ludat Lebus als een gedeelte van het bisdom Poznan te beschouwen, zie H. LUDAT, *Das Bistum Lebus*, Weimar, 1942, blz. 256. Helmut Beumann schijnt van mening te zijn dat Poznan in 968 wel als enig bisdom voor Polen werd opgericht (blz. 29), doch dat Pommeren, Silezië en Krakovië dan nog geen onbetwist Pools bezit waren en dus nog niet tot het gebied van Poznan behoorden (blz. 30).

⁸⁾ Men ziet anders niet goed in op welke rechtsgronden Norbertus eerst op Lebus alleen zou kunnen aanspraak maken, om daarna heel Polen op te eisen. Zowel in de bul

De verhouding tussen Otto van Bamberg en Norbertus heeft de schrijver wellicht wel juist weergegeven (blz. 37). Alleen kan het enigszins tegenstrijdig lijken dat hij, evenals Franz-Josef Schmale, de twee uitnodigingsbrieven aan Otto van Bamberg uit de *Codex Udalrici* wenst te beschouwen als stijloefeningen van een Italiaans briefschrijver, maar er toch op steunt om te geloven dat Otto inderdaad weigerig zou geweest zijn om de zijde van Innocentius te kiezen. Over de echtheid en de waarde van de *Codex Udalrici* werd nu al zoveel gediscussieerd, maar steeds weer moest men tot het besluit komen dat hij een schat aan gegevens bevat, die meestal uitstekend passen in het kader van de gebeurtenissen zoals die uit andere bronnen bekend zijn.

Zeer juist heeft H. Beumann opgemerkt dat de bullen van 1131 en 1133 geen rekening hielden met het missioneringswerk dat Otto van Bamberg reeds had verricht en zelfs een heel ander plan beoogden te verwezenlijken (blz. 38), nl. het plan van Maagdenburg waarmee Norbertus zich identificeerde (blz. 37).

Voor de bepaling van het tijdstip waarop de bul van 1133 buiten werking werd gesteld, gaat H. Beumann akkoord met B. Stasiewski ⁹⁾, en H.-D. Kahl ¹⁰⁾ om de stelling van K. Maleczynski bij te treden dat

van 1131 als in die van 4 juni 1133 wordt Gniezno als aartsbisdom miskend. In de bul van 1131 wordt het niet vernoemd; in die van 1133 wordt het gewoon tussen de andere bisdommen geschoven. Beide bullen lijken dus de uitdrukking te zijn van hetzelfde Maagdenburgse standpunt. Dit standpunt vindt men niet alleen in het ontwerp van bul dat aan beide privileges ten grondslag ligt, doch ook in de verhalende bronnen, nl. *Thietmari Merseburgensis episcopi chronicon*, uitg. R. HOLTZMANN, *MGH.*, *SS. rer. Germ. nova series*, dl. IX, Berlijn, 1930, blz. 182/184, en de gelijklopende teksten in de *Gesta episcoporum Magdeburgensium*, *MGH.*, *SS.*, XIV, blz. 390, en in de *Annales Magdeburgenses*, *MGH.*, *SS.*, XVI, blz. 159. Zie daarover P. KEHR, *a.c.*, blz. 60. Men vindt dit standpunt nogmaals uitgedrukt in de vermelding van de bul van 1133 in de *Gesta episcoporum Magdeburgensium*, *ibidem*, blz. 414: « ... de Polonorum quoque episcopis ex primitivis privilegiorum ecclesie huius, scilicet Magdeburgensis, scriptis subiectionem illi debentibus iusticiam exposcens, iterato exinde a papa Innocentio privilegii confirmationem, que apud nos conservatur, suscepisset, ... ».

⁹⁾ B. STASIEWSKI, *Kirchengeschichtliche Beiträge zur Entwicklung des deutsch-polnischen Grenzraumes im Hochmittelalter*, in *Forschungen zur osteuropäischen Geschichte*, 1955, II, blz. 53.

¹⁰⁾ H.-D. KAHL, *Slaven und Deutsche in der brandenburgischen Geschichte des zwölften Jahrhunderts*, dl. II, Graz, Keulen, 1964, blz. 877, voetnoot 88.

de bul van 7 juli 1136 ¹¹⁾ voor aartsbisschop Jakob van Gniezno een vervalsing zou zijn uit de jaren 1139-1146. Vermits deze vervalsing echter waarschijnlijk op een echte bul van 1136 steunt, en de datering hoogstens tien jaar wordt verschoven, mag men deze tekst toch zien als een definitieve afwijzing door de curie van Norbertus' Polenprivilege. Wel zal men misschien bij de beschrijving van het verloop van de afschaffing van het Polenprivilege door de pauselijke curie eerst de bul van 14 oktober 1140 moeten behandelen, waardoor het bisdom Wollin werd opgericht en rechtstreeks aan Rome onderworpen, zodat een « neutrale » oplossing werd gegeven aan het probleem en noch Maagdenburg noch Gniezno hun slag thuis haalden ¹²⁾.

In elk geval blijft het een feit dat het Polenprivilege nooit maar het geringste praktische gevolg heeft gekend. Wel heeft Norbertus na het verkrijgen van deze bul nog een vol jaar geleefd (4 juni 1133- 6 juni 1134), maar wellicht was hij reeds aangetast door de malaria ¹³⁾, waaraan hij zou sterven. Na de Romereis bleef hij nog maandenlang in het gevolg van de keizer en keerde pas naar Maagdenburg terug wanneer hij reeds doodziek was, iets meer dan drie maanden vóór zijn dood.

Behalve de bespreking van deze scherpzinnige uiteenzetting door Helmut Beumann over het Polenprivilege, moet hier ook in het kort worden vermeld wat hij over Norbertus zelf meedeelt. Hier zijn o.i. enkele onjuistheden aan te wijzen, die wellicht hoofdzakelijk te wijten

¹¹⁾ J.L. nr. 7785 (5555). Zie de regest, de onvolledige druk en de literatuur in de *Codex diplomaticus nec non epistolaris Silesiae*, uitg. C. MAŁEZYŃSKI, Wrocław, 1951, dl. I, fasc. 1, blz. 39-41, nr. 15.

¹²⁾ Volgens H. Patze is het laatste wat men hoort over het Polenprivilege van 1133, de overeenkomst van 1148 te Kruschwitz tussen aartsbisschop Frederik van Maagdenburg met de Saksische vorsten enerzijds en anderzijds de hertogen Boleslaw en Minczyslaw, zie H. PATZE, *Kaiser Friedrich Barbarossa und der Osten*, in *Probleme des 12. Jahrhunderts. Vorträge und Forschungen hrsg. von Th. Mayer*, Konstanz, Stuttgart, 1968, blz. 347. H.-D. Kahl wees erop dat de oude aartsbisschop en de Saksische heren zich veel moeite getroostten voor dit verdrag, aangezien ze in de winter de 460 km. aflegden van Maagdenburg naar Kruschwitz, zie H.-D. KAHL, o.c., dl. I, Graz, Keulen, 1964, blz. 373. Op vijftien jaar tijd (1133-1148) waren de machtsverhoudingen dus wel sterk veranderd. Norbertus had de macht van Maagdenburg tot een toppunt gebracht, maar die macht is steeds louter theoretisch gebleven.

¹³⁾ Dit stelden wij voor het eerst als hypothese in het *Nationaal Biografisch Woordenboek*, dl. III, Brussel, 1968, kol. 620-621. De argumenten hiervoor werden samengebracht in onze onuitgegeven doctoraatsverhandeling, dl. III, 2; hoofdstuk XIX : *Norbertus' ziekte, zijn dood en begravenis*, blz. 908-929.

zijn aan de slechte kwaliteit van de literatuur over Norbertus waarop de schrijver zich moest steunen.

Vooreerst meent H. Beumann dat Norbertus bij zijn verkiezing niet de kandidaat van Lotharius III was (blz. 27). Dat is ongetwijfeld juist, doch Lotharius heeft zich bij deze verkiezing blijkbaar bijzonder inschikkelijk getoond. Deze aanvankelijke inschikkelijkheid tegenover de gregoriaanse partij zal trouwens geleidelijkaan verminderen om op de rijksdag te Würzburg in september 1133 in een bijna openlijke conflictsituatie te ontaarden.

Volgens H. Beumann zou Norbertus allerm minst beantwoord hebben aan het normale type van de rijksbisschop, wegens zijn levensloop en zijn persoonlijkheid ¹⁴⁾. Wellicht bedoelt de schrijver dat een ascetisch boeteprediker maar slecht paste aan het koninklijk hof. Daarnaast echter moet worden opgemerkt dat Norbertus van adellijke afkomst was, dat hij een opleiding van kapelaan had genoten en dat hij van nature zeer begaafd was voor diplomatieke opdrachten, wat hij trouwens als aartsbisschop heeft bewezen tussen 1130 en 1133. Wellicht beoordeelde H. Beumann Norbertus enkel naar zijn levenswijze tussen 1115 en 1126, maar deze elf jaren maken niet zijn hele leven uit ¹⁵⁾. Ongetwijfeld zou het fel overdreven en onjuist zijn te stellen dat Norbertus na 1126 tot zijn levenswijze van vóór 1115 zou zijn teruggekeerd. Daartussen zou dan volgens sommigen slechts een « Sturm- und Drangzeit » ¹⁶⁾ liggen, die men zou moeten toeschrijven

¹⁴⁾ H. BEUMANN, a.c., blz. 27 : « Der Gründer des Prämonstratenserordens entsprach ja auch nach Lebensweg und Persönlichkeit dem normalen Typ des Reichsbischofs am allerwenigsten. Sein Verhältnis zu Lothar III., der sich von ihm für Innocenz II. hatte gewinnen lassen, blieb offenbar kühl. »

¹⁵⁾ Er is o.i. onvoldoende reden om deze periode maar tot 1120 te laten duren, zoals N. BACKMUND, *Gedanken zur « Vita sancti Norberti »*, in *Gedenkboek orde van Prémontré, 1121-1971*, Averbode, 1971, blz. 33. De stichting van Prémontré bracht geen noemenswaardige verandering in Norbertus' levenswijze. Zelfs indien men aanneemt dat paus Calixtus II hem in oktober 1119 verbood blootsvoets te lopen, dan was dat nog geen essentieel keerpunt in zijn leven. Zowel vóór als na deze feiten bleef hij predikant, met alleen meer variatie in de themata van zijn prediking. Vroeger stonden vrede- en boeteprediking op de eerste plaats, daarna waren zijn aansporingen ook gericht op het verwerven van volgelingen.

¹⁶⁾ Deze term « Sturm- und Drangzeit » lijkt ons ongeschikt om de diep-religieuze ernst te beschrijven waarmee de zogenaamde « Wanderprediger » en anderen in het begin van de 12de eeuw de idealen beleefden, waarvan zij zich een gewetensplicht maakten. Hun letterlijke naleving van het evangelie en hun harde ascese hadden niets met romantiek te maken. Het was evenmin een leeftijdsverschijnsel, een soort van

aan bekeerlingenijver en jeugdige romantiek. Dit standpunt is o.i. onaanvaardbaar. Norbertus was op rijpe leeftijd bij zijn zogenaamde bekering. Zijn bekeringsjaren waren een periode van ernstige overweging en hebben een definitieve stempel op zijn verder leven gedrukt. Anderzijds laat geen enkele bron toe te beweren dat Norbertus zich niet aan de heersende gewoonten bij de rijksbisschoppen in het koninklijk gevolg zou hebben aangepast en zich meer ascetisch zou hebben gedragen dan de anderen. Wat zijn opvattingen aangaat is er ook een duidelijke evolutie waar te nemen tussen zijn extremistische stellingen uit de jaren na 1115 en zijn houding op de rijksdag te Würzburg in september 1133, die op zijn minst gezegd verregaand bemiddelend was tussen het keizerlijke en het gregoriaanse standpunt. Men mag o.i. niet zeggen dat Norbertus zich in het koninklijk gevolg onwennig zou hebben gevoeld, evenmin trouwens als zijn volgeling Anselm van Havelberg.

Dat de verhouding tussen Lotharius en Norbertus aanvankelijk koel zou geweest zijn, kan aanvaard worden voor de periode van juli 1126 tot eind 1127, zolang zij elkaar niet kenden. Wanneer Norbertus echter, samen met twee andere bisschoppen, op Kerstdag 1127 de kerkban uitsprak over de tegenkoning, had hij meteen Lotharius tot dank verplicht. Van dat ogenblik af steeg Norbertus' invloed voortdurend.

H. Beumann meent dat Norbertus tweemaal in conflict zou zijn gekomen met Lotharius, nl. te Luik in 1131 en te Rome op 4 juni 1133¹⁷⁾. In feite is het zo dat de bronnen te Luik alleen maar Bernardus laten in het strijdperk treden en te Rome alleen Norbertus, wat waarschijnlijk ook in grote lijnen met de waarheid overeenstemt. Bernardus zinspeelt immers later zelf nog op het incident te Luik

jeugd ziekte, waarvan zij genazen met het ouder worden. Zulke interpretaties zouden getuigen van onbegrip voor het religieuze als zodanig. Wel kan men die term eventueel gebruiken om de onstuimigheid aan te duiden, waarmee sommigen zich overgaven aan abnormaal strenge boetepraktijken, die inderdaad onmogelijk een heel leven lang vol te houden waren, zowel om fysische als om psychologische redenen. Ook aan deze boetepraktijken was niets romantisch, van onstuimigheid en extremisme getuigden ze wel.

¹⁷⁾ H. BEUMANN, *a.c.*, blz. 28 : « Schon bei der ersten Begegnung mit Innocenz, 1131 zu Lüttich, ist Norbert dem König in den Arm gefallen, als dieser als Preis für seine Option ein Entgegenkommen in der Investiturfrage forderte, und das gleiche wiederholte sich 1133 in Rom. »

en wat het conflict te Rome betreft, kan er minstens worden aangetoond dat er tussen 4 en 8 juni werkelijk over het investituurrecht werd onderhandeld.

Tenslotte meent H. Beumann dat de premonstratenzers in 1129 uit het Onze-Lieve-Vrouweklooster werden verdreven door de oproerlingen. Hierover zeggen de *Vitae* enkel dat Norbertus en zijn gevolg op de dag van het rechtsgeding, waarop beide partijen door Hendrik van Groitzsch werden gedagvaard, een rumoer hoorden, dat door de vreesachtige omgeving van Norbertus werd geïnterpreteerd als een poging van de oproerlingen om de nieuwe bewoners van het Onze-Lieve-Vrouweklooster te verdrijven. Daarna moest Norbertus zelf met zijn gevolg op de vlucht slaan. Doch evenmin bij zijn vlucht als bij zijn triomfantelijke terugkeer zes weken later, verneemt men iets over de premonstratenzers uit het Onze-Lieve-Vrouweklooster. Dit *argumentum e silentio* wijst er o.i. eerder op dat ze niet werden verdreven en dat het oproer zich voornamelijk tegen de persoon van Norbertus richtte.

Deze laatste opmerkingen, die uiteraard vooral het betwistbare in de lezing van H. Beumann betreffen, zouden verkeerdelijk de indruk kunnen wekken dat er op zijn tekst heel wat aan te merken valt. Niets is minder waar. Het is een meesterlijke uiteenzetting, die getuigt van een ruim en grondig historisch inzicht, al blijft het spijtig dat de bewijsvoering niet tegelijkertijd werd gepubliceerd.

Rode Beukenlaan, 7
B - 1810 Wemmel

W.M. GRAUWEN O.Praem.